

ВІДГУК

**офіційного опонента Бойчука Юрія Дмитровича
на дисертацію Черкашиної Жанни Віталіївни
«Підготовка іноземних студентів до вивчення професійно орієнтованих
дисциплін у фармацевтичному університеті»,
поданої на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук
зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти**

Із посиленням євроінтеграційних процесів Україна прагне стати конкурентоспроможною в такій сфері освітніх послуг, як професійна підготовка іноземних студентів, успішність якої залежить від допрофесійної підготовки. Діяльність українських вишів у навчанні іноземних громадян обумовлена низкою чинників, а саме: міжнародний ринок освітніх послуг відкриває широкі можливості бізнесу в галузі освіти, що зумовлює незаперечні економічні вигоди; навчання іноземних студентів – один із дієвих інструментів реалізації геополітичних інтересів держави; в умовах сучасних освітніх реформ контингент іноземних громадян суттєво доповнює контингент вітчизняних студентів і значно підвищує рейтинг вищої освіти України. Отже, навчання іноземних громадян є важливим чинником міжнародної і внутрішньої політики й економіки, ігнорувати який у сучасному світі неможливо.

Освітні системи різних країн суттєво відрізняються за змістом природничо-наукової підготовки. Підготовчі факультети вишів України виконують пропедевтичну функцію щодо забезпечення відповідної базової природничо-наукової підготовки іноземних студентів чинним вимогам державних освітніх стандартів України. Іноземні студенти мають свої пріоритети у виборі спеціальностей, але найбільший інтерес для них становить медико-біологічне й фармацевтичне спрямування. У зв'язку з цим для забезпечення високого рівня підготовки фахівців особливого значення набуває рівень їхньої природничо-наукової підготовки, що починається на підготовчому факультеті. Становлення світоглядної позиції студентів засобами навчальних предметів природничого

циклу (хімія, біологія, фізика), оволодіння фундаментальними знаннями про наукову картину світу складають природничо-наукову підготовку майбутніх фахівців у сфері біології, медицини і фармації.

У зв'язку з цим, актуальним є питання щодо організації навчально-виховного процесу на допрофесійному етапі та підготовка іноземних студентів до подальшого вивчення професійно орієнтованих дисциплін у фармацевтичному університеті.

Глибокий аналіз наукової літератури дозволив здобувачці чітко визначити категоріальний апарат дослідження, коректно сформулювати мету та завдання, предмет та об'єкт дослідження.

У першому розділі – *«Теоретичні засади підготовки іноземних студентів на довишівському етапі у вищому навчальному фармацевтичному закладі»* – здійснено теоретико-методологічний аналіз проблеми підготовки іноземних студентів у фармацевтичних вишах України; розкрито групи понять, що характеризують підготовку іноземців на підготовчому факультеті; обґрунтовано сутнісні характеристики готовності іноземних студентів до вивчення професійно орієнтованих дисциплін; визначено компоненти готовності іноземних студентів до вивчення професійно орієнтованих дисциплін на допрофесійному етапі фармацевтичного університету.

Авторське уточнення має готовність іноземних студентів до вивчення професійно орієнтованих дисциплін, яку визначено як інтегративне, стійке та динамічне утворення особистості, сутнісними характеристиками якого є спрямованість на фармацевтичну професію як соціальну та особистісну цінність, опанування системою способів міжособистісної взаємодії, сформованість професійної мотивації, що є регулятором подальшого успішного фахового навчання.

Заслугове на схвалення проведений здобувачем глибокий аналіз різних наукових підходів щодо розуміння та тлумачення понять «підготовка», «професійна підготовка», «професійне навчання» та «професійна спрямованість

навчання».

Дисертанткою вдало з'ясовано, що підготовка іноземних студентів підготовчого факультету до вивчення професійно орієнтованих дисциплін є цілеспрямованим навчальним процесом, який передбачає створення умов для формування знань, умінь та навичок; розвитку якостей особистості на основі врахування національно-культурних особливостей, традицій, релігійних поглядів, зроблено висновки щодо різних груп іноземних студентів. Отримані результати теоретичного наукового пошуку використано в експериментальній частині дослідження.

У другому розділі – *«Обґрунтування педагогічних умов формування готовності іноземних студентів до вивчення професійно орієнтованих дисциплін у фармацевтичному університеті»* – у науковому пошуку представлено стан професійної підготовки іноземних студентів до вивчення професійно орієнтованих дисциплін, наукове обґрунтування розроблених педагогічних умов підготовки студентів до вивчення професійно орієнтованих дисциплін, які мають вплинути на ефективність зазначеного процесу.

Особливу ретельність здобувачкою виявлено при виокремленні компонентів структури готовності іноземних студентів до вивчення професійно орієнтованих дисциплін: мотиваційно-орієнтувальний (сформованість бажання успішно реалізувати себе в професії, наполегливість у досягненні мети, наявність загальнолюдських і професійних цінностей); змістово-процесуальний (повнота та міцність знань, їх вагомість для подальшого навчання, систематичність прояву отриманих знань у практичній діяльності); результативний (здатність усвідомлення значення професійних знань для подальшого навчання).

Зроблений здобувачкою ретельний аналіз етнопсихологічних особливостей іноземних студентів з різних країн, що навчаються на підготовчих факультетах у фармацевтичних та медичних вишах, показав, що автор застосовує особистісно орієнтований підхід у навчанні з урахуванням виявлених особливостей.

Проведений пошук дозволив сформулювати такі педагогічні умови:

забезпечення комплексу заходів соціальної, комунікативно-мовленнєвої та фахової адаптації іноземних студентів до навчання у фармацевтичному виші; орієнтація змісту навчання іноземних студентів на процес формування їхньої готовності до вивчення професійно орієнтованих дисциплін на підготовчому факультеті фармацевтичного вишу; використання в процесі професійної підготовки іноземних студентів інтерактивних форм і методів навчання, спрямованих на підвищення пізнавальної активності до вивчення професійно орієнтованих дисциплін; та побудувати модель формування готовності іноземних студентів до вивчення професійно орієнтованих дисциплін у фармацевтичному університеті, що визначена як розгорнута система, яка дозволяє в сукупності відобразити специфіку інтегративних взаємозв'язків її основних елементів і шляхів досягнення результату відповідно до мети.

У третьому розділі – *«Експериментальна перевірка педагогічних умов підготовки іноземних студентів до вивчення професійно орієнтованих дисциплін»* – подано результати експериментального дослідження.

Черкашиною Жанною Віталіївною під час формувального етапу експерименту було реалізовано педагогічні умови та впроваджено комплекс заходів.

Реалізація першої умови полягала в забезпеченні комплексу заходів соціальної, комунікативно-мовленнєвої та фахової адаптації іноземних студентів до навчання у фармацевтичному виші, що дозволяли кураторові оптимізувати роботу: ознайомлення іноземних студентів з особливостями навчально-виховного процесу вишів, професійне їхнє орієнтування; створення етнопсихологічних характеристик іноземних студентів; розвиток організаторських умінь і навичок; надання допомоги в науковій організації праці, самоосвіти і самовиховання. Процес упровадження цієї системи відбувався протягом усіх етапів експериментальної роботи.

Реалізація другої умови передбачала вивчення професійно орієнтованих дисциплін через спеціальну орієнтацію змісту навчання, навчально-методичного

супроводу, завдань для аудиторної та самостійної роботи відповідного відбору навчального матеріалу з дисциплін «Хімія», «Фізика», «Біологія», «Російська мова», що сприяло процесу формування готовності іноземних студентів до вивчення професійно орієнтованих дисциплін на підготовчому факультеті фармацевтичного вишу.

Відповідно до міжпредметної координації з російської мови, фізики, біології та хімії було застосовано професійно зорієнтовані тексти в певній послідовності: тексти-описи, у яких представлено основні поняття з навчальних дисциплін; тексти-описи про предмети, явища, речовини та їх призначення, уявлення про класифікації та її підстави; тексти-описи про систему одиниць, уявлення про побудову графіків, таблиць, схем-моделей, уявлення про будову речовини, елементу; тексти-пояснення із доказами наукового положення; тексти-пояснення про взаємозалежність предметів чи явищ; тексти, що формують предметні вміння та навички.

На уроках наукового стилю мовлення з російської мови, на заняттях з хімії, біології та фізики надавалася перевага використанню власного дидактичного засобу – мультимедійної комп'ютерної презентації, зокрема таких її видів: презентації для лекційного викладу матеріалу; презентації для повторювально-узагальнювальних уроків; презентації для уроків тематичного оцінювання знань, що було доцільним у навчанні іноземних студентів.

Ефективним засобом засвоєння та закріплення навчального матеріалу (особливо мовного) стали рольові, дидактичні, комунікативно-психологічні ігри. Упровадження зазначеної умови у викладанні дисциплін в експериментальних групах дозволило врахувати характерологічні особливості іноземних студентів, значно збільшити час комунікативно-мовленнєвої практики на заняттях для кожного студента, досягти належного засвоєння матеріалу всіма учасниками групи, вирішити різні виховні та розвивальні завдання, ураховуючи індивідуальні здібності кожного студента.

Реалізація третьої педагогічної умови включала використання в процесі

професійної підготовки іноземних студентів інтерактивних форм і методів навчання, спрямованих на підвищення пізнавальної активності до вивчення професійно орієнтованих дисциплін. З метою формування готовності до вивчення професійно орієнтованих дисциплін на підготовчому факультеті фармацевтичного університету освітній процес спирався на поєднання тренінгової, інформаційно-комунікаційної, інтерактивної та професійно орієнтованої технології на засадах особистісно зорієнтованого підходу.

Особистісно зорієнтований підхід дозволив урахувати характерологічні особливості іноземних студентів значно збільшити час мовно-мовленнєвої практики на заняттях для кожного студента, досягти належного засвоєння матеріалу всіма учасниками групи, вирішити різні виховні та розвивальні завдання, ураховуючи індивідуальні здібності кожного студента.

Під час проведення експериментальної роботи важливим було впровадження тренінгової технології як засобу подальшої професійної підготовки іноземних студентів підготовчого факультету з метою забезпечення інтенсивності навчання.

З метою підвищення якості використання викладачами зазначених вище технологій у процесі навчання іноземних студентів розроблено семінар-тренінг «Педагогічні форми і методи навчання в підготовці іноземних студентів підготовчого факультету», що передбачав розгляд таких питань: «Поняття та структура інтерактивних методів навчання», «Класифікація інтерактивних методів навчання студентів», «Упровадження інтерактивних форм і методів навчання на етапі допрофесійної підготовки іноземних студентів».

Запропоновані здобувачкою інтерактивні форми й методи (інтерактивні ігри, групові дискусії, мозковий штурм, бліц-опитування, марафон «Допоможи собі сам» тощо) спряли обговоренню дискусійних питань щодо майбутньої професії іноземних студентів.

У процесі вивчення професійно орієнтованих дисциплін іноземними студентами на етапі допрофесійної підготовки впроваджено інтерактивні

технології з використанням інтерактивної дошки, презентацій на уроках хімії, біології, фізики та російської мови, інтерактивні й модеративні семінари тощо.

Реалізація розроблених експериментальних умов надала можливість іноземним студентам адаптуватися до вивчення професійно орієнтованих дисциплін на підготовчому факультеті фармацевтичного університету, до професійного самовизначення та корекції професійного вибору подальшого вступу до вишів та здобуття професійної освіти.

Результати експериментального дослідження засвідчили позитивну динаміку щодо рівнів готовності іноземних студентів до вивчення професійно орієнтованих дисциплін.

Отримані результати доводять, що мету досягнуто, реалізовано визначені завдання, одержані наукові положення мають суттєве значення для теорії та практики підготовки майбутніх фахівців. Достовірність одержаних даних підтверджено методом математичної статистики (критерій Пірсона).

Не викликає заперечень наукова новизна дослідження, яка полягає в обґрунтуванні та перевірці педагогічних умов: забезпечення комплексу заходів соціальної, комунікативно-мовленнєвої та фахової адаптації іноземних студентів до навчання у фармацевтичному виші; орієнтація змісту навчання іноземних студентів на процес формування їхньої готовності до вивчення професійно орієнтованих дисциплін на підготовчому факультеті фармацевтичного вишу; використання в процесі професійної підготовки іноземних студентів інтерактивних форм і методів навчання, спрямованих на підвищення пізнавальної активності до вивчення професійно орієнтованих дисциплін.

Висновки і результати дослідження, викладені в роботі, впроваджено в освітній процес вишів: Національного фармацевтичного університету (довідка № 2469/3 від 22.10.14 р.), Харківського національного медичного університету (акт № 9 від 22.09.2014 р.), кафедри природничих наук Центру міжнародної освіти Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна (довідка № 03091-142 від 18.12.2014 р.), підготовчого виділення для іноземних громадян Української

медичної стоматологічної академії м. Полтави (акт № 122/14 від 31.12.2014 р.).

Перевагами роботи є основні положення отримані здобувачкою, які можуть бути використані до впровадження в освітній процес вишів, що здійснюють фахову підготовку майбутніх лікарів і фармацевтів: удосконалено зміст професійно орієнтованих дисциплін на підготовчому факультеті: «Російська мова», «Хімія», «Біологія», «Фізика»; створено методичні матеріали для проведення семінарських та практичних занять, організації та впровадження сучасних інтерактивних технологій навчання, розроблено завдання для самостійної роботи студентів та інструктивні матеріали щодо їх виконання, комплекс ділових і рольових ігор, вправ, що дозволять іноземному студенту на допрофесійному етапі формувати готовність до вивчення професійно орієнтованих дисциплін у фармацевтичному університеті.

Основні положення дисертації викладено в 34 публікаціях (23 – одноосібних), з них 12 статей в наукових фахових виданнях України, 1 – у зарубіжному науковому виданні, 20 – в інших наукових виданнях, матеріалах конференцій, 1 – методичні рекомендації.

Додатки, таблиці, рисунки унаочнюють результати здійсненої експериментальної та навчально-методичної роботи.

Загалом, дисертація Черкашиної Ж.В. відповідає чинним вимогам, що пред'являються до кандидатських дисертацій. Вона містить висунуті автором для прилюдного захисту наукові положення, а також обґрунтовані й ретельно опрацьовані експериментальні результати. Поставлена мета дослідження досягнута, завдання повністю розв'язано. У процесі дослідження одержано результати, які можуть бути використані в допрофесійній підготовці іноземних студентів до вивчення професійно орієнтованих дисциплін у фармацевтичному університеті. Аналіз змісту автореферату та дисертації доводить ідентичність їх структури, логіки викладання матеріалу, відповідність основних положень та висновків за розділами та підсумковим висновком.

Відзначаючи належний науково-теоретичний рівень дослідження

Черкашиної Жанни Віталіївни, позитивно оцінюючи роботу в цілому, вважаємо за доцільне зробити такі зауваження і побажання, а саме:

1. У роботі доцільно було вказати нормативно-правові документи, які на законодавчому рівні регламентують підготовку іноземних громадян у вишах України.

2. У другому розділі обґрунтовано педагогічні умови підготовки іноземних студентів до вивчення професійно орієнтованих дисциплін. З тексту роботи не зрозуміло, спираючись на які методологічні підходи було проведено їх теоретичне обґрунтування.

3. У роботі автором виявлені специфічні особливості навчання на підготовчому факультеті іноземних студентів, але не проведено дослідження щодо факторів та передумов адаптації та їх впливу на формування готовності до вивчення професійно орієнтованих дисциплін.

4. Зазначені критерії та показники готовності до вивчення професійно орієнтованих дисциплін в роботі подані в таблиці через рівні готовності. Вважаємо, що така важлива теоретична робота має бути подана окремо у вигляді переліку критеріїв, відповідних показників та методик, за якими їх можна вимірювати.

5. У роботі слід було вказати особистісний підхід (або авторську позицію), щодо історії створення, діяльності факультетів підготовки іноземних громадян за фармацевтичним напрямом.

6. Робота значно б виграла, якби здобувачка дослідила вплив педагогічних технологій не тільки на допрофесійному етапі навчання, а й при вивченні професійно орієнтованих дисциплін.

Висловлені зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи, не знижують її наукової й практичної цінності. Відзначені недоліки тільки.

Висловлені зауваження мають рекомендаційний характер, ніяк не знижують наукової цінності дисертації, є лише приводом для наукової дискусії та

підкреслюють можливості її подальшого вдосконалення і розвитку в майбутніх наукових пошуках дисертанта. У цілому рецензована робота вирізняється оригінальністю, глибиною теоретичного аналізу і новизною методичних пропозицій.

Загальний висновок. Дисертація «Підготовка іноземних студентів до вивчення професійно орієнтованих дисциплін у фармацевтичному університеті» є самостійною, завершеною науковою роботою, відповідає пп. 9, 11, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 (із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ № 656 від 19.08.2015 р., № 1159 від 30.12.2015 р., № 567 від 27.07.2016 р.), а її авторка – Черкашина Жанна Віталіївна заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор
завідувач кафедри спеціальної, інклюзивної
і здоров'язберезувальної освіти
Харківського національного
педагогічного університету
імені Г. С. Сковороди

Ю. Д. Бойчук

